OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto **Vastine**

Neuvotteleva virkamies Jasmiina Jokinen 16.10.2024

Vastine eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yhdenvertaisuuslain 6 a §:n muuttamisesta (HE 105/2024 vp)

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriön vastinetta koskien hallituksen esitystä laiksi yhdenvertaisuuslain 6 a §:n muuttamisesta (HE 105/2024 vp). Oikeusministeriö kiittää vastinepyynnöstä.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sekä aiemmassa valiokunnalle antamassaan lausunnossaan todettuun sekä lausuu lisäksi seuraavaa.

1 Esityksen arvioidut vaikutukset työmäärään ja taloudelliset vaikutukset

Esityksen tavoitteena on ensisijaisesti vähentää hallinnollista työtä päiväkotien toimipaikoissa, jolloin työaikaa voidaan suunnata muuhun työhön, mukaan lukien lasten kanssa tehtävään työhön. Esityksen arvioidut taloudelliset vaikutukset kunnille ja varhaiskasvatuksen yksityisille palveluntuottajille aiheutuisivat tästä säästyvästä työajasta.

Yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimiseen käytettävää arvioitua työmäärää on kuvattu tarkemmin hallituksen esityksessä sekä oikeusministeriön asiantuntijalausunnossa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle. Työmäärän arvioinnin perustana on arvio varsinaiseen suunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen käytettävästä ajasta toimipaikoissa. Sen sijaan jo yhdenvertaisuuslain 6 a §:stä säädettäessä lähdettiin siitä, että tiedon välittäminen henkilöstölle, lasten osallisuus, lasten ja huoltajien tiedottaminen ja kuuleminen ja suunnitelman toteuttaminen toteutuisivat osana normaalia varhaiskasvatusarkea.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Meritullinkatu 10 00170 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Valtiontalouden osalta esityksen vaikutukset liittyvät siihen, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laatimisesta kunnille aiheutuvia kustannuksia on korvattu kuntien peruspalvelujen valtionosuutta korottamalla vuodesta 2023 alkaen. Korotus on perustunut arvioon suunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen käytettävästä työmäärästä. Kun suunnitelmien laatimisvelvoitetta kevennetään, on myös perusteltua vastaavasti alentaa sen toteuttamiseksi tarkoitetun kuntien peruspalvelujen valtionosuuden määrää.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lausunut, että hallinnollinen työ voi muutoksen myötä jatkossa lisääntyä myös kunnan tasolla, kun tasa-arvosuunnitelmat laaditaan toimipaikkakohtaisesti, mutta yhdenvertaisuussuunnitelmat järjestäjäkohtaisesti. Oikeusministeriö toteaa, että esityksen vaikutusarvioinnissa on huomioitu tasa-arvolain velvoitteiden jääminen voimaan. Tämän vuoksi on arvioitu, että yhdenvertaisuuslain mukaisen velvoitteen poistuessa työaikaa säästyisi 1/3 suhteessa voimassa olevaan lainsäädäntöön. Kuntatasolla varhaiskasvatusta koskeva yhdenvertaisuussuunnittelu voidaan toteuttaa osana kunnan viranomaisen yhdenvertaisuussuunnitelmaa, jolloin velvoitteesta ei arvioida aiheutuvan lisäresurssia vaativaa lisätyötä.

KT Kuntatyönantajat on lausunnossaan katsonut, että kuntien osalta varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien yleinen yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuus aiheuttaisi päällekkäisyyden suhteessa kunnan viranomaisvelvoitteeseen edistää yhdenvertaisuutta. Oikeusministeriö toteaa, että koska varhaiskasvatusta koskeva yhdenvertaisuuden edistäminen ja suunnittelu voidaan toteuttaa osana mainittua kunnan yhdenvertaisuuden edistämis- ja suunnitteluvelvoitetta, ei tästä aiheudu päällekkäistä työtä erillisistä lain säännöksistä huolimatta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on lausunut, että esitys velvoittaisi laatimaan uudet kunta- tai palveluntuottajatason suunnitelmat. Oikeusministeriö toteaa, että kunta tai yksityinen palveluntuottaja voi halutessaan toteuttaa myös jatkossa varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuussuunnitteluvelvoitteensa laatimalla yhden yhteisen suunnitelman sijaan erilliset suunnitelmat kuhunkin toimipaikkaan. Siten esitys ei esimerkiksi tarkoita sitä, että niiden kuntien tai palveluntuottajien, joissa on jo laadittu kaikissa toimipaikoissa omat yhdenvertaisuussuunnitelmat, tulisi laatia näiden lisäksi kunta- tai palveluntuottajatason suunnitelma.

2 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja sen edistämiseen varhaiskasvatuksessa

Useissa lausunnoissa on esitetty arvioita esityksen kielteisistä vaikutuksista yhdenvertaisuustyöhön varhaiskasvatuksessa. Oikeusministeriö toteaa, että toimipaikkakohtaisen yhdenvertaisuussuunnittelun hyödyistä ei velvoitteen lyhyen voimassaoloajan vuoksi ole kertynyt vielä tutkimustietoa. On kuitenkin totta, että toimipaikkakohtaisesta suunnitteluvelvoitteesta säädettäessä on arvioitu sillä olevan myönteisiä vaikutuksia yhdenvertaisuuden edistämiseen varhaiskasvatuksessa.

Toisaalta yhdenvertaisuussuunnittelu on yksi, muttei ainoa työkalu edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa. Yhdenvertaisuus tulee huomioida varhaiskasvatuksessa yhdenvertaisuuslain lisäksi muun muassa varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden nojalla. Nyt ehdotetusta muutoksesta huolimatta yhdenvertaisuuslaki velvoittaisi edelleen edistämään yhdenvertaisuutta suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa tulee huomioida muutoinkin yhdenvertaisuuslain säännökset muun muassa syrjinnän kiellosta (8 §), velvoitteesta puuttua häirintään (14 §) sekä kohtuullisista mukautuksista (15 §).

3 Kuuleminen ja osallistaminen

Useissa lausunnoissa on kritisoitu sitä, että laista poistettaisiin velvoite laatia varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuussuunnitelmat yhteistyössä henkilöstön kanssa ja lapsia ja heidän vanhempiaan osallistaen. Oikeusministeriö pitää tarkoituksenmukaisena ratkaisuna sitä, että esityksen mukaisesti nimenomaisesta kuulemisvelvoitteesta ei säädettäisi. Tämä olisi linjassa vastaavalla tasolla olevan viranomaisen yhdenvertaisuussuunnittelun kanssa. Eri tahojen kuuleminen ja osallistaminen olisin kuitenkin edelleen mahdollista, ja se voisi olla tarpeen esimerkiksi yhdenvertaisuustilanteen arvioimiseksi tai sopivien toimenpiteiden selvittämiseksi. Myös viranomaisen yhdenvertaisuussuunnitteluvelvoitteesta säädettäessä on lähdetty siitä, että yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioiminen sekä tehokkaiden ja tarkoituksenmukaisten edistämistoimenpiteiden suunnittelu saattavat käytännössä edellyttää esimerkiksi syrjinnän vaarassa olevia henkilöitä edustavien järjestöjen sekä muiden sidosryhmien kuulemista (HE 19/2014 vp, s. 62). Kuten sivistysvaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (SiVL 10/2024 vp) todennut, myös varhaiskasvatuslaki sisältää velvoitteita osallistaa lapset ja heidän vanhempansa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota esityksen perustuslainmukaisuuteen. Oikeusministeriö viittaa tältä osin hallituksen esityksessä (s. 28-29) esitettyyn ja katsoo, että asia voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Oikeusministeriön käsityksen mukaan myöskään kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet eivät ole este esitetylle muutokselle. Valtiolla on harkintavaltaa sen suhteen, miten yhdenvertaisuutta lainsäädännöllisesti edistetään ja turvataan.